

ralesa, és a dir, deixar que la naturalesa segueixi el seu propi curs. No hauríem d'interpretar els conceptes de feblesa i buidor com uns ideals que ens porten a la negació o a la quietud absoluta. La filosofia de Laozi no és per a l'ermità, sinó per al governant savi, aquell que no abandona el món, sinó aquell que el governa mitjançant la no-interferència, per tant, el taoisme no és necessàriament una filosofia del retir.

Si tant Confuci com Laozi buscaven la manera d'ajustar el món dels homes al curs de l'univers, es diferencien, però, en el fet que el segon considera que els valors confucians són més un símptoma del caos imparable que no pas un remei. El *dao* no consisteix en virtuts morals ni en ritus, i la recerca de la humanitat (*ren*) propugnada per Confuci, quan s'aspira a *dao*, és inútil i errònia: el *dao* abraça totes les distincions possibles que enfosqueixen la ment de l'home (com ara el bé i el mal). El millor és, doncs, anul·lar aquestes distincions i tornar a la simplicitat. Només una ment buida és capaç de captar la unitat absoluta i infinita que és el *dao*.

El confucianisme creu que la persona ha de viure en harmonia amb la naturalesa i la resta de les persones, però és la persona la mesura dels seus valors, per això ha estat definit com un tipus d'humanisme. El taoisme, en canvi, concep les persones prenent com a model la naturalesa per tal d'assolir les seves virtuts (simplicitat, espontaneïtat, eficàcia inesgotable i mai artificial, etc.). La naturalesa és, doncs, la base dels valors del taoisme. Per això hom l'ha definit com una

mena de naturalisme. Humanisme i naturalisme —entesos com a conceptes allunyats de la nostra tradició filosòfica— són els grans corrents del pensament xinès, aparentment oposats, però, en realitat, són dues cares de la mateixa moneda, diferents aspectes de la idiosincràsia xinesa. Això no obstant, per a la majoria de xinesos, el confucianisme i el taoisme han representat sempre actituds complementàries davant de la vida, no confrontades.

Tota aquesta filosofia està compresa en un clàssic de 5.250 paraules. La civilització i el caràcter xinesos haurien estat completament diferents si el *Daodejing* no hagués existit mai. De fet, fins i tot el confucianisme, sistema dominant en la història i el pensament xinesos, no hauria estat el mateix, ja que, a l'igual del budisme, ha estat influenciat pel taoisme. No es pot entendre la filosofia, la religió, la política, l'art ni la medicina xinesos sense conèixer els ensenyaments filosòfics que recull aquest gran clàssic. És un fet remarcable que, malgrat que totes les escoles antigues de pensament de la Xina van ensenyar el seu propi camí (*dao*), només el taoisme és conegut per aquest nom. No existeix cap altre clàssic tan curt que hagi exercit una influència tan gran, tant dins com fora de la cultura que va oferir les condicions necessàries per a la seva generació. Som, per tant, en front d'una obra de valor universal.

Sara Rovira i Esteve
Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació

SAGER, Juan C.

Essays on Definition

Amsterdam: John Benjamins, 2000.

La editorial John Benjamins publicà en el 2000 el llibre *Essays on Definition* de Juan C. Sager en la seva col·lecció «Terminology and Lexicography. Research and Practice». Esta obra de Juan C. Sager, que constitueix

el volum número quatre de dicha col·lecció, va precedida de un interessant prólogo de Alain Rey titulat *Defining «definition»* en el que fa una revisió de les distintes posicions adoptades per la filoso-

fia, la lògica i la lingüística sobre el tema, contraponent essencialment la definició ontològica i la definició lingüística.

El llibre propiament dit és una recopilació de textos de filòsofs sobre la definició a lo largo de la història, des de Plató i Aristòteles fins a principis del segle XX. No se tracta, com a claria el autor, ni de una selecció exhaustiva de obres que hagin presentat este tema ni de autors que lo hagin tractat, sino de una compilació personal del autor que intenta presentar un panorama de opinions diverses sobre la definició a través de fragments de una o diverses obres de cada autor. De fet, la obra mostra que la majoria de propostes sobre la definició que circulen actualment son deudoras de las ideas expuestas por Plató i Aristòteles, ideas expandidas y desarrolladas por la filosofía a lo largo de la historia.

El autor del llibre ha seleccionat fragments de 11 filòsofs, no todos de la misma longitud como consecuencia lógica de la distinta intensidad de las aportaciones. Aristòteles, por ejemplo, cuenta con 65 páginas de textos, en tanto que el texto de san Isidoro de Sevilla es de 4 páginas. La media de texto por autor es de unas 10-12 páginas.

El tema de esta recopilación es de una importancia capital. La definició ocupa un lugar central en las ciencias y es una herramienta fundamental en la lógica, la filosofía y la semántica por cuanto es el puente que conecta las ideas y las cosas. Desde una perspectiva lingüística, la definició es la representación del concepto o significado y una pieza clave de la lexicografía y la terminografía, puesto que es omnipresente en los diccionarios y glosarios. Mediante la definició, además, se asegura la univocidad y se controla la polisemia.

La definició es también un elemento clave del discurso, ya sea el discurso lexicográfico (definiciones directas y explícitas) o el discurso narrativo, descriptivo y argumentativo, en el que aparece bajo la forma de paráfrasis, explicación o aclaración (definiciones implícitas en muchos casos).

La mayoría de los autores que han escrito sobre la deficiencia advierten que la confección de definiciones no es una tarea fácil, por cuanto requiere un control riguroso no sólo de la correspondencia entre la fórmula definitiva y la noción que respresenta o que trata de describir, sino también porque debe guardar una serie de condiciones estructurales y formales sin las que una definició no se considera adecuada. Y además de estas condiciones formales, la expresión de la definició debe seguir unas normas estandarizadas preestablecidas válidas casi universalmente.

La obra, como hemos dicho, contiene once partes, cada una correspondiente a un autor, y de cada autor recoge uno o más fragmentos pertenecientes a una o diversas obras según los casos.

Los autores seleccionados por Juan C. Sager se presentan en forma cronológica y son los siguientes: Plató, Aristòteles, Isidoro de Sevilla, Blaise Pascal, Benedicto de Spinoza, John Locke, Gottfried W. Leibnitz, George Berkeley, Immanuel Kant, John Stuart Mill y Heinrich Rickert, este último de finales del siglo XIX principios del siglo XX.

Esta selección incluye autores muy representativos cuyas ideas sobre la correspondencia entre el mundo, las cosas y el lenguaje son ampliamente conocidas, como Plató, Aristòteles o Kant, y otros autores cuyas propuestas han tenido una circulación menor, como Pascal, Spinoza, Locke, Leibnitz, Berkeley o Stuart Mill.

Cabe subrayar por su naturalesa el texto de Rickert de 1888 (la segunda edición prologada por el propio autor es de 1915 y la tercera de 1929) titulado «The theory of Definition», el único texto que se presenta en su forma completa. Corresponde, como explica Rickert en la introducción, a un breve ensayo sobre el tema cuyas ideas proceden de su tesis de doctorado.

El caràcter de este libro no nos permite presentar en detalle su contenido, ya que caeríamos en una enumeración repetitiva y monótona de ideas por autor. Pero cabe des-

taçar que la selecció mostra cómo en la obra de Plató i a més en la de Aristóteles estan ja condensades les idees fonamentals no sólo sobre la definició sino acerca de la correspondència possible o problemàtica entre les paraules i les coses, sobre el coneixement del món i la possibilitat de percepció dels objectes, sobre la definició com a explicació de les coses o com a explicació de les paraules i sobre la diferència entre definició i explicació.

Es Aristóteles el autor que sienta les bases de la descripció estructural de la definició, distingint entre el *genus* i la *differentia*, introduint les nocions de predicació i de atributo i considerant la definició com a afirmació de naturalesa essencial i no gramatical, un silogisme sobre les coses que són en sí indemostrables. Els éssers humans poden obtenir segons Aristóteles coneixement sobre les coses mitjançant la observació, la comparació i la selecció de les característiques comunes, lo qual constitueix una de les bases del mètode científic. És a partir de esta observació que pot formular-se la definició.

També de Aristóteles proceden les orientacions per a la construcció de les definicions que avui apareixen en els manuals de lexicografia i terminografia. Propostes com evitar definir un terme a través de su antònim o evitar usar en la definició el terme definit són universalment vàlides en la construcció de definicions de els diccionaris.

Tras Aristóteles diversos autors profunditzen i expanden les seues idees sobre la definició exposades en les seues obres *Anàlitica*, *Física* i *Metafísica*.

Así, Isidoro de Sevilla estableix 15 tipus de definició que avui apareixen en les gramàtiques (*descriptio, ad verbum, per differentiam, per translationem, per privantiam contrarii eius quod definitur, per quandam imaginatiorem, per analogia, per indigentiam pleni ex eodem genere, per laudem, secundum qui, per totum y secundum rationem*). Blaise Pascal és el primer autor

de l'obra que explicita la impossibilitat de definir les coses molt bàsiques i conegudes, i Spinoza estableix les regles que se deuen observar per a que una definició resulte perfecta. Locke proposa diferenciar entre coneixement i opinió. Leibniz tracta d'argumentar que la definició és una demostració de la veritat, i que existien dos classes de conceptes: els que representen coses que no poden desprender-se de part alguna perquè el objecte se modifica (són els conceptes simples o primitius) i els conceptes que representen dos o més objectes. És també Leibniz qui estableix dos tipus de definició: la nominal i la real, i qui explicita que les nocions de general i universal són sólo creacions del coneixement. Berkeley tracta del llenguatge com a sistema de comunicació de les idees, Kant afirma que són les proposicions les que construeixen els objectes (*Pienso, luego existo*) i Stuart Mill defineix la definició d'un nom com a la suma de les proposicions essencials que poden formular-se de este nom. És Stuart Mill el únic autor de la selecció que tracta explícitament de la diferència entre el coneixement general i el coneixement científic en relació a la finalitat de la definició:

In cases of this sort, though the definition is still a declaration of the meaning which in the particular instance the name is appointed to convey, it cannot be said that to state the meaning of the word is the purpose of the definition. The purpose is not to expound a name, but a classification.

La obra acaba amb el text complet del llibre de Heinrich Rickert sobre la teoria de la definició publicat primer en 1888 i més tard en 1915 i 1929, que constitueix una síntesi de lo que la filosofia havia establert sobre la definició.

El llibre de Juan C. Sager cobreix un vací històric que convenia omplir rescatant dels textos originals de els filòsofs les idees

fundamentals que han nutrit i segueixen nutrint la majoria dels llibres sobre lèxic, lexicografia, terminologia i semàntica. El autor facilita amb esta recopilació el coneixement dels textos originals. Gràcies a este llibre, les persones interessades en el tema i la gran majoria dels estu-

dients de llengües, traducció i lingüística poden accedir a fonts de coneixement de primera magnitud.

M. Teresa Cabré
Universitat Pompeu Fabra
Facultat de Traducció i d'Interpretació

SHAKESPEARE, William

Hamlet

Traducció de Joan Sallent. Barcelona: Quaderns Crema, 2000.

Que aparegui un nou *Hamlet* en català i en versió de Joan Sallent Arús és, per sobre de tot, un motiu d'optimisme que sembla desmentir l'abundant mediocritat editorial catalana. És una delícia abordar una nova lectura d'aquest clàssic que tantes vegades, de lectures. I fer-ho en aquest català que viu al servei de l'exactitud, la claredat i la dinàmica teatral esdevé com a mínim una bona lliçó d'excel·lència en la traducció.

Aquesta versió de *Hamlet*, publicada per Quaderns Crema el setembre del 2000, va ser estrenada al Teatre Grec de Barcelona l'estiu del 1999. Lluís Homar, decidit a representar *el seu Hamlet*, va encarregar-ne una traducció que havia de tenir com a fi potenciar l'eficàcia teatral de l'obra. Com diu Sallent en la nota del traductor que encapçala el llibre: «Això implicava la tria d'un model de llengua plenament actual, sense entrebancs formals ni artificis arcaïtzants, i un esforç de reformulació dels enunciats que conjugues l'estètica amb la intel·ligibilitat. Per dir-ho de la forma més planera, es tractava de fer una traducció que sonés bé i, a més a més, s'entengues».

Potser en aquesta necessitat de comprensió dels contemporanis catalans d'una obra escrita al segle XVI en anglès rau la nostra fortuna. Si un clàssic, tal com el definia Italo Calvino, és aquell text que a cada lectura revela un nou sentit, les diverses traduccions d'aquest llibre, fruit de la lectura

més profunda que se'n pot fer, només poden afirmar-ne la qualitat de clàssic. Els anglesos —i els qui dominen l'anglès— sempre podran gaudir de les obres de Shakespeare tal com ell les va escriure, però posar-hi, treure'n tota la substància, exigeix un esforç i una cultura considerables al lector del nostre segle. És un luxe impagable, per molt anglès que se sàpiga, tenir l'oportunitat de poder llegir diferents versions de cada Shakespeare en les diverses aproximacions de cadascun dels seus traductors: cada nova versió genera una insospitada riquesa de conceptes i una precisió lingüística pròpia de cada època, encarnada en aquest cas per Sallent amb gran enginy.

El poeta Yves Bonnefoy, traductor al francès de gairebé tot Shakespeare, afirma que «la traducció de *Hamlet* no serà mai definitivament establerta», que malgrat les moltes notes erudites que acompanyen cada frase i cada vers, sempre quedarà una manera diferent d'entendre-ho i, per descomptat, d'expressar-ho. La complexitat del personatge de Hamlet i les seves inquietuds són tan marcades que és fascinant descobrir la solució que dona cada traductor a la quantitat d'ambigüitats i als múltiples jocs de paraules que hi troba. Les traduccions existents fins ara (que si en català no n'hi ha gaires, en francès voregen la cinquantena i en castellà la vintena) no semblen que reflecteixen un absolut al qual s'ha de tendir, sinó que cadascuna correspon a una manera